

Evženie Hamplová (* 1933)

Za války děti velmi rychle dospěly

- narozena 30. prosince 1933 v Dorohostajích v gubernii Dubno na Volyni
- otec Václav Hajný účetní v kolchoze
- rodina ukrývala Židy
- v domě zastřelen banderovci sovětský důstojník Michail Suchobokov
- otec v odbojové organizaci Blaník
- otec v Obranném zpravodajství (OBZ) československého armádního sboru
- v roce 1947 rodina reemigrovala do Československa
- zdravotní sestra v nemocnici v Šumperku
- manžel Miroslav Hampl politický vězeň
- bratr Vladimír Hajný podepsal Chartu 77
- v roce 2017 žila v Šumperku

Evženie Hamplová, rodným příjmením Hajná, prožila dětství na Volyni v dnešní Ukrajině. V oblasti, kterou krutě poznamenaly události druhé světové války a okupoval ji jak komunistický Sovětský svaz, tak nacistické Německo. Jen krátký výčet jejích vzpomínek dostatečně ilustruje nesnadný život místních obyvatel. Za sovětské okupace se otec jako účetní v kolchoze a bývalý funkcionář musel ukrývat před banderovci. Za německé okupace rodina ve stodole několik dní ukrývala židovského chlapce i s jeho dědečkem. Přímo v domě asi metr od pamětnice banderovci zastřelili sovětského vojáka Michaila Suchobokova. Otec se také zapojil do odbojové organizace volyňských Čechů Blaník. Na konci války v domě vznikl sovětský lazaret, v němž mimo jiné Evženie Hamplová viděla těla sovětských vojáků zohavená banderovci. I vývoj politické situace zasáhl do života rodiny. V březnu 1944 otec vstoupil do československého armádního sboru. Působil jako výchovný a osvětový poddůstojník v Obranném zpravodajství (OBZ) pod velením Bedřicha Reicina, jenž měl později na svědomí několik justičních vražd. Zatímco otec se stal členem a stoupencem komunistické strany, matka komunismem opovrhovala, manžel pamětnice strávil za pomoc vězňům dva roky ve vězení a bratr Vladimír jako jediný v Šumperku podepsal Chartu 77.

NEBEZPEČÍ Z VÝCHODU

Narodila se 30. prosince 1933 v Dorohostajích v gubernii Dubno na Volyni v tehdejším Polsku. Její předci do této oblasti přišli jako tisíce jiných Čechů někdy v druhé polovině 19. století za příslibem volné půdy a dalších výhod. Pocházeli z obce Pohledy, Nepomuku a Dolánky. K Velkým Dorohostajím patřilo několik blízkých osad a přibližně polovina z pěti set padesáti obyvatel měla předky z Čech. Rodina vlastnila hospodářství s patnácti hektary polností. Jedna místnost v domě dokonce mezi světovými válkami sloužila jako učebna české školy. Hajní také vlastnili rozsáhlou knihovnu s mnoha českými publikacemi, které si lidé z okolí chodili půjčovat. V domě bydleli prarodiče Jaroslav a Pavlína Hajní, rodiče Václav a Emílie Hajní, Evženie a později i její bratr Vladimír, který přišel na svět v dubnu 1939.

Otec v mládí získal odborné vzdělání v Československu na zemědělské škole v Benešově. Absolvoval jen dva ročníky, protože od polských úřadů nedostal povolení k dalšímu pobytu. Podle vzpomínek Evženie Hamplové ale otec hospodaření občas zanedbával a s dědou se raději věnoval filozofickým rozpravám. „Táta s dědou sedli na vůz a debatovali. Lidé se vraceli z pole a Hajní tam teprve jeli, protože filozofovali o tom, jak by bylo na světě krásně, kdybychom si byli všichni rovni,“ vypráví pamětnice a dodává, že otec dokonce napsal knihu Oběť panské lásky, která na pokračování vycházela v českém týdeníku Hlas Volyně.

V druhé polovině září 1939, v rámci tajného paktu s nacistickým Německem o neútočení, obsadil Volyň Sovětský svaz. U Hajných dlouhá léta bydlel a pracoval uprchlík z Ruska Alexej, nejspíše voják Bílé armády, která během občanské války v Rusku bojovala proti bolševické vládě. Sověti měli seznamy těchto lidí a hned po příjezdu ho ve vesnici hledali. Když si pro něj přišli k Hajným, utekl oknem. Rodičům pak prý vojáci vyhrožovali, že když se neobjeví, tak je zastřelí. Údajně ho nakonec chytili několik kilometrů za obcí.

Otec měl silné levicové smýšlení, a začal se proto angažovat při zakládání místního kolchozu. Prošel dokonce školením v Moskvě a následně se stal účetním. Schůze představitelů kolchozu se pak konaly v domě Hajných. „Stála jsem poblíž s babičkou, když se mluvilo, že budou vyznačovat kulaky na Sibiř. Přes dvůr najednou utíkal soused Antonín Tichý, co měl pětáctýřicet hektarů. Držel se za hlavu. Asi ho vyznačili na Sibiř,“ vzpomíná Evženie Hamplová.

NEBEZPEČÍ ZE ZÁPADU

Antonín Tichý se svou rodinou ale nakonec v Dorohostajích zůstal, protože Sovětský svaz přepadlo nacistické Německo, jehož vojáci na konci června 1941 ovládali již celou Volyň. Lidé kolchoz okamžitě rozpustili a rozebrali si zpět své polnosti. Evženie Hamplová vzpomíná, že otec rychle páčil všechny dokumenty se jmény funkcionářů kolchozu.

Za německými vojáky přicházely tzv. pohotovostní jednotky SS Einsatzgruppen, které měly likvidovat nežádoucí osoby, mimo jiné bývalé komunistické funkcionáře, ale především Židy. Část z nich byla zastřelena na místě a větší část na podzim 1941 nahnána do ghatt a později zlikvidována a naházena do hromadných hrobů. Jedno z ghatt vzniklo i v blízkém Mlýnově. Některým židovským obyvatelům se podařilo utéct a následně se ukrývali v lesích. Bez pomoci vesničanů ale nemohli přežít. Jednoho dne tak otec pod slámou ve stodole objevil malého židovského chlapce se svým dědečkem. „Vím, že jim tam dědeček a tatínek nosili jídlo,“ dodává Evženie Hamplová. Jenže v hospodářství pracovali také ukrajinští námezdní dělníci a rodina se bála, že se o ukrývaných Židech dozvedí banderovci, kteří je také nemilosrdně likvidovali. Asi po deseti dnech tak malý chlapec se svým dědou úkryt opustili a o jejich dalším osudu pamětnice bohužel nic dalšího netuší.

Asi kilometr od Dorohostaj stála vesnice Bojarka, kde bydleli a provozovali obchod prarodiče Václav a Marie Staňkovi. Evženie Hamplová u nich trávil velkou část dětství. Vzpomíná, jak právě od nich uviděla 13. července 1943 na horizontu krajiny kouř z hořících domů v Českém Malíně. Nacisté tam tehdy povraždili 374 českých mužů, žen a dětí a obec vypálili. Mezi nimi i matčina bratrance, pětáctýřicetiletého Václava Stránského, jeho o tři roky mladší ženu Věru, dvacetiletého syna Vladimíra a osmnáctiletého syna Václava. Zahynula tam také matčina sestřenice, šestatřicetiletá Marie Martinovská, a její čtrnáctiletá dcera Alice. Její manžel Josef a šestnáctiletý syn Alois přežili jen díky tomu, že si je Němci společně s několika dalšími muži vybrali, aby hnali ukradený dobytek a vezli ukradené věci. V nestřežené chvíli se jim podařilo uniknout a zachránit se. Matka pamětnice se jela druhý den na rozsah tragédie osobně podívat a dlouho se pak vzpomínala z hrůz, které spatřila.

Otec se prý také na Volyni zapojil do odbojové organizace volyňských Čechů Blaník. Za cíl měla mobilizaci Čechů a jejich následný hromadný vstup do již blížící se 1. československé samostatné brigády. Doma o tom ale nemluvil a pamětnice jen slyšela, že se svým bratrancem a jedním z čelných představitelů Blaníku Josefem Rejzkem vezli někam společně vysílačku.

BANDEROVCI

Lidé se ale neobávali jen nacistů. Po nocích totiž vesnice navštěvovali ozbrojení banderovci, členové Ukrajinské povstalecké armády (UPA), zkráceně nazývaní podle jejich velitele Stepana Bandery. Bojovali za nezávislost Ukrajiny, ale často se přitom dopouštěli zločinů. Své skutečné či domnělé odpůrce nemilosrdně vraždili. Snažili se „očistit“ Ukrajinu od jiných národností a na mnohých místech se dopustili genocidy na neukrajinském obyvatelstvu. Mezi jejich nepřátele ale patřili také komunističtí funkcionáři, a tak otec ze strachu o život spával mimo domov a nakonec i matka s dětmi chodila spát raději do stodoly k sousedům Ponikelským. Přes den ale všichni pracovali na svém hospodářství. Zaměstnávali na něm také sovětského důstojníka Michaila Suchobokova. Během vpádu wehrmachtu do Sovětského svazu utrpěl zranění a odvezli ho do nemocnice v Dubně. Aby se nedostal do německého zajetí, z nemocnice utekl a ukrýval se v lesích, než našel práci a ubytování u Hajných. Pod falešnou identitou zůstal několik měsíců.

Michail Suchobokov se stýkal s místní ukrajinskou mládeží a později několik místních mladíků učil vojenskému pořadovému výcviku. Jenže mladíci se přidali k banderovcům a Suchobokova odstranili. Zastřelili ho přímo v domě Hajných před očima tehdy čtyřletého Vladimíra a desetileté Evženie. „Miška šil, babička ležela na první posteli a my s Vladimírem jsme pořád dokola skákali přes postele. Dělalí jsme rachot a nic jsme neslyšeli. Až jsme jednou skočili a já se zvedla a u okna nade mnou stál muž s puškou. Ještě jsem křikla na Vládu a strhla jsem ho k zemi. Vyšla rána, zachrčení a Miška se svalil na zem. My jsme v hrůze leželi na posteli,“ vzpomíná Evženie Hamplová a dodává, že Ukrajinec jim ještě pohrozil, že jestli nebudou zticha, všechny je postřílí.

V prvních měsících roku 1944 vyhnali sovětští vojáci Němce z Volyně. Rodina Hajných tehdy zrovna dokončovala stavbu domu hned vedle hospodářství prarodičů. Zatímco v původním domě Sověti umístili vojenskou radiostanici, z toho rozestavěného se stal vojenský lazaret. Evženie Hamplová vzpomíná, že se v něm většinou léčili týloví vojáci s menšími zraněními. Jednoho dne ale na zahradu přivezli čtyři zastřelené sovětské vojáky. „Sovětští vojáci jezdili po vesnicích vymáhat dodávky. Občas narazili na nějakou tlupu banderovců a došlo i k přestřelkám. Jednou za Pugačevkou u Libánovky zastřelili čtyři vojáky a přivezli je pak k nám. Radisti mně říkali, ať se jdu podívat, a já jako dvanáctiletá holka šla. Oni je dali na stůl na prkna, hlavy k sobě. Na obličejích měli vyřezané hvězdy, nohy a ruce propíchané a jeden měl i trochu skalpovanou hlavu.“

NEŽ ODEŠLI DO ČESKOSLOVENSKA

Otec už tehdy nebyl doma. Tak jako mnoho jiných mužů, vstoupil do 1. československého armádního sboru bojujícího po boku Rudé armády. Následně ho zařadili k osvětové a mravní výchově ve Vojenském obranném zpravodajství (OBZ), kde také působili důstojníci NKVD a mělo spíše politický charakter. „Táta vykládal, že ještě nebyli ani vypakovaní a už na stěně visel obraz Stalina,“ dodává Evženie Hamplová. V čele OBZ stál Bedřich Reicin a zástupce mu dělal JUDr. Karel Vaš, kteří se později během politických procesů krvavě zapsali do dějin Československa. Po příchodu do Československa a demobilizaci otec dekretem získal hospodářství po německé rodině Schubertových s deseti hektary polností a dvěma obytnými budovami v Temenici nedaleko centra města Šumperk.

Matka se mezitím musela v Dorohostajích starat o celé hospodářství. Kolchoz se tehdy v obci nezaložil, protože v červnu 1946 už byla uzavřena smlouva o reemigraci volyňských Čechů. Do čela Dorohostají ale dosadili mladého sovětského vojáka Akulova, který jezdil na koni po kraji a důsledně vybíral od hospodářek, jejichž muži bojovali na frontě, dodávky zemědělských komodit. „Přijel k nám, když jsme mlátili, a rozkázal okamžitě odvézt obilí. Maminka se bránila, že je mokré a že bez lidí není sama schopná vše přichystat. Začal na ni rvát, že ji nechá poslat na Sibiř,“ vzpomíná Evženie Hamplová a dodává, že matka prostě musela odvoz zajistit. „Brali ho mokré a skladovali v zámku v Mlýnově. Do jara to prorostlo a pak to museli rozkopat.“

Akulovovi se však jeho chování nevyplatilo a při jedné z jízd mu dávka z kulometu prostřelila páteř. Zranění přežil, a i když chodil jen s velkými obtížemi, po vyléčení jezdil dál na koni po kraji a vymáhal dodávky.

NÁZOROVÉ ROZPOLCENÍ

V průběhu roku 1947 probíhala reemigrace volyňských Čechů do vlasti jejich předků. Z Volyně přijelo na pětatřicet tisíc osob. Po třítydenní cestě v nákladním vagonu v dubnu 1947 do Šumperka dorazila i Emílie Hajná s dcerou Evženií a synem Vladimírem. „Když jsme k ránu vyšli z nádraží, tak všude svítily neony. Dodnes vidím hlavní třídu a všude neony. Já jsem vlak viděla poprvé až ve třinácti letech, takže to na mě udělalo ohromný dojem,“ vzpomíná Evženie Hamplová.

Pamětnice kvůli válečným událostem na Volyni absolvovala jen tři ročníky školy. V Šumperku pak dokončila měšťanskou školu a následně vystudovala školu zdravotní. Poté nastoupila jako zdravotní sestra v šumperské nemocnici, kde pracovala až do penze.

Otec hned po příjezdu do Československa vstoupil do komunistické strany, a s nadšením tak přivítal únor 1948, kdy komunistická strana převzala neomezenou moc ve státě. Už na Volyni měl kladný vztah k alkoholu, ale po službě v OBZ se jeho problémy ještě prohloubily. O hospodářství se moc nestaral, a tak se během kolektivizace stal jedním z prvních členů nově vzniklého jednotného zemědělského družstva. Zcela opačný názor na dění ale měla jeho manželka. U nočního stolku měla prý obrázek popravené Milady Horákové a v prosinci 1948 odmítla podepsat zdravici k sedmdesátému výročí narození Josifa Vissarionoviče Stalina, za což si vysloužila veřejné pokárání v obecním rozhlase. Doma tak často docházelo k názorovým střetům. Manželé Václav a Emílie Hajní ale spolu zůstali po celý život. „Maminka ho strašně milovala,“ dodává pamětnice.

Otec prý dokázal být velmi přesvědčivý, a tak se obě jeho děti v politických názorech zpočátku přiklonily spíše na jeho stranu. „My s bratrem jsme tím byli načichlí. Já jsem na Prvního máje hopsala a vypěvovala ve svazácké košili,“ dodává Evženie Hamplová.

V únoru 1955 se pamětnice provdala za Miroslava Hampla, muže, který měl za sebou dva roky komunistických kriminálů. Z nápravně pracovního tábora u jáchymovských uranových dolů totiž pomohl k útěku politickému vězni Bohumilu Pánkovi. I příběh Miroslava Hampla je zaznamenán na Paměti národa. Manželům se pak narodily dcery Miroslava a Vladimíra.

Evženie Hamplová byla několik let členkou komunistické strany, ale ještě před jejím pádem z ní vystoupila. Důvodů měla víc. Například perzekuce bratra, který po invazi vojsk Varšavské smlouvy vystoupil z komunistické strany a v roce 1984 jako jediný v Šumperku podepsal Chartu 77, petici kritizující státní moc za nedodržování lidských a občanských práv. Stejně tak příběh Vladimíra Hajného je zaznamenán na Paměti národa. V červnu 1984 také dcera Vladimíra s

přítelem Josefem Trojanem a synem Slávkem emigrovala do Spolkové republiky Německo, kde už zůstala.

Evženie Hamplová je stále aktivní. Zpívá v pravoslavném sboru, s nímž také každý rok vystupuje na pietě v Novém Malíně, obci, jež svůj název nese na počest Českého Malína, kde rukou nacistů zemřelo i několik jejích příbuzných. V roce 2017 žila se svým manželem Miroslavem Hamplem stále v Šumperku.

CILEK, R. – RICHTER, K. – VEVERKA, P.: Hlasy z Hořících domů. Nakladatelství XYZ, Praha 2011.

BENDA, J.: Opomenutí hrdinové. Rapotín 2009.

JIRKA, L.: Půchod a usazování Čechů v oblasti ukrajinské Volyně 1863–1880. Univerzita Karlova v Praze, Diplomová práce, 2013.

© Všechna práva vycházejí z práv projektu: [Příběhy 20. století](#)